

CONSIDERATIEN

Van een Hollands Regtsgeleerde over de preten-
tien en aanleg der Jesuiten, en verdere vleijers
van het Roomsche Hof, tegens de Rooms-Ca-
tholyke Kerk van het Vereenigde Nederland.

I.

A Engezien de Aerts-Bisschop van Sebaste op een zoo ongehoorde wijze mishandelt word; niet heeft kon-
nen verkrijgen dat zijne zaak volgens form van Reg-
ten zou worden onderzocht, noit aen hem eenig quaed
leersluk is aangewezen, men de reden van zijne af-
stellinge weigerd te melden, ja in het Decreet waer by afgesteld
word, men maer zoo algemeene en wilde woorden derst gebrui-
ken, dat men met diergelyke ligtelijk de beste Leeraer zou kon-
nen bekladden, men zoo te werk gaet na dat de Aerts-Bisschop en
zijne Clergie dus lange verzocht hebben om de reden te weten enz.
hier uit kunnen luiden van oordeel en bescheidenheid genoeg be-
sluiten, dat de tegenwoordige rampen aen den Aerts-Bisschop niet
overkomen om ketterije ofte gevaerlyke Leere, maer uit een an-
dere oorzaak.

2 En deze oorzaak is ontrent een en dezelve, dewelke zedert ee-
nige tijd in Braband, en elders zoo veel verdrukkinge van geleerde en
vrome mannen te weeg heeft gebragt: en ze is geen andere, als dat
luiden van dien trant aen de Jesuiten en aen het Hof van Roomen
in de weeg zijn, ten opzigt van hunnen gevaerlijken aanleg en van
hunne ongerijmde en onlijdelyke pretentien.

3 De Jesuiten zoeken de glorie van hare Societeit tot de wolken
te verheffen, en trachten de menschen in te boezemen, dat de
welstand van de Kerk daer van hangt. Andere Geestelijke, die
voor hen de knijen niet buygen, maer hunne gevoelens, die zeer
verderfelijk zijn, weder spreken, pogen ze te overheerschen en
te verdrukken.

4 Het Hof van Roomen practizeert dag en nacht om hare magt en gezag breeder uit te breiden. Het wil den Paus doen erkennen als den Monarch der weereld, die Keyzers, Koningen, en alle weereldze Souveraine magten om redenen zou kunnen afzetten, als onseilbaer in zijne uitspraken, als boven alle Concilien en Canones, als den eenigen Bisschop der wereld de vordere Bisschoppen tot zijne Vikarissen hebbende, enz.

5 De Jesuiten en hunne aanhangers vleijen het Hof van Romen, eigenen al het voorgemelde den Paus toe, en verheffen en preeken deze Monarchie door de wereld. Maer dit doen zy om de gunst van dit Hof te winnen, om daar door tegen hunne Tegenstaenders te worden geholpen, en om aldus hunne eige heerschap-
pye voort te zetten.

6 En van den anderen kant begunstigt het Hof van Romen de Jesuiten, om door henlieden de gemelde pretentien te onderschragen, en alomme by de gemoederen ingang te doen vinden.

7 Aldus hebben de Jesuiten gelegenheid, om de eerlykste en treffelykste Godsgeleerden, die in deze vremde gevoelens niet kunnen toestemmen, by Romen in ongunst te brengen ende te vernederen. En van deze gelegenheid bedienen ze zig tegenwoordig tegen den Aerts-Bisschop van Sebastien en tegen zyne Clergie.

8 Wel is waer, dat het Hof van Romen de gepretendeerde onseilbaerheid, magt om Koningen, enz. t'ontkroonen, Superioriteit boven alle Concilien, enz. nog niet opentlyk, immers niet hedensdaegs, derst stellen onder de Geloofs-artykelen, en dat sommige Kerken, inzonderheid de Fransche, het gevaer van zulke gevoelens kennende, zulks geenzints zouden gedogen. Maer de vleijers van het gemelde Hof beginnen'er al aen te tillen, de anders gevoelende zwaerlyk te veroordeelen, en aen hen de vrede op te zeggen.

9 Hier over zou met vrugt gelezen kunnen worden zeker boek, niet groot, genaemt *L'état présent de la faculté de Theologie de Louvain*, enz. over drie jaren in het ligt gegeven, klaerlyk toonende, hoedanig de gemelde vleijers en sommige Ministers van het Roomsche Hof de eertijds zoo agtbare en treffelyke Faculteit van Loven ten ondergebragt hebben, de eerlykste en geleerdste Doctoren door vremde wegen buiten dezelve sluitende, en hare plaet-
zen

zen door lompe en ongeleerde Infallibilisten en slaven van Romen vervullende. Ik meld dit boek des te liever, door dien onze Aerts-Bisschop en Clergie byna de zelve zaak, en ook de zelve vyanden hebben, en op geen ongelyke wijze bestreden worden.

10 Men zeid niet dat men den Aerts-Bisschop om deze oorzaak vervolgt: dit zou te hatelyk zijn, byzonder hier te lande. Maer wanneer men ymand vervolgen wil, kan men wel een ander pretext vinden. En alhoewel de Janfenistery dan zonderling te pas komt, men durft ze egter aen den Aerts-Bisschop niet opentlyk te laste leggen: een blykelyk teeken, dat men op den man niet veel vat heeft.

11 Verders kan men in het gemelde boek zien, hoe gevaerlyk de aengeroerde gevoelens en proceduuren van de Jesuiten en van het Roomsche Hof zijn aen alle Republyken en Landen.

12 Vooreerst worden de Kerkelyke personen, zoo ze rust willen hebben, gedrongen den aenleg van het Hof van Romen, als No. 4 is vermeld, te seconderen en voor te staen, en alle de sentimenten van gemelde Hof blindeling goet te keuren.

13 Deze gevoelens gaan ligt over van de Leeraers tot het volk.

14 Het volk in zulke gevoelens tredende, dat de Paus alle magt heeft op aerde, zelf over het tydelijk, dat hy om zekere redenen Koningen kan afzetten, en hunne onderdanen ontslaen van den eed der getrouwigheid, dat hy in zyne uitspraken onseilbaer, ende dat hy aen geen Canones gebonden is, maer zijn wil tot een regel heeft, enz. aldus, zeg ik, raken Landen en Rijken in gevaer.

15 Wat Vorst kan'er gerust zijn, als zijn volk, ofte een goed gedeelte van het zelve volgens deze gronden zou onderregt wezen? Zoo de Paus eens oordeeld, dat de Vorst de Kerk nadeelig is, en op dien voet de gezeide magt tegen hem gaet te werk stellen, zie daer, hy zal zig van zulk een volk wel haest verlaten vinden; het welke ook al in duidelyke voorvallen heeft gebleken. Hugo Grotius meld ten deze propooste uit Curtius, * *quod multitudo vana Religione capta melius vatibus, quam Ducibus pareat*. En verders zegt hy: *Didicerunt hoc malo suo Reges & Imperatores per Asiam, Africam, Europam, ut exempla adferre, id penè esset, omnium gentium Annales transcribere.*

A 2

16. Dat

* De Imperio Summ: Potest. circa Sacra Cap. 1.

16. Dat zoo veel domme luyden vrome en te voren beminde Priesters om het niet erkennen van Theodorus Cock nu als ongehoorzame verlaten, komt hier van heen, dat de Jesuiten en hare aenhang de blinde gehoorzaamheid aen de bevelen van den Paus van Romen de menschen inboezemen en prediken, en de Clergie, die zulks tegenspreekt, voor Kerk-rebellen en ongehoorzame aen den Paus uitmaken; waer uit vloeit, dat de Gemeente ten opzichte van de voorn: gehoorzaamheid verkeerde sentimenten hebbende ingezogen, hen laet voorstaen, dat de Paus in weerwil van den Souvercin en Clergie aen Landen en Provinciën Bisschoppen mag opdringen. Een klaer blyk van de kragt dezer gevoelens ontrent de gemoederen en handel der menschen.

17. Men zal misschien zeggen, dat de bewuste uitsporige gevoelens, om dat ze al by vele als gezonde en heilige worden gehouden, niet wel te weren zijn. Maer men behoort'er tegen te doen het gene men gevoegelyk kan doen, en vooral toe te zien, dat zulke gevaerlyke Leeraers de overhand niet en nemen over de beter gevoelende, ende de zelve niet en onderdrukken.

18. Ik zwijg nu om kortheds wille van de ongoddelyke ende vuile Leeringe der Jesuiten ontrent het liegen en bedriegen, stelen, meijneedigheden, lasteren en doodslaen, probabele opinien, enz. door dewelke zy de Christenentoelaten * (het zijn de eige woorden van de Pastoors van Parijs) *het gene de Joden, Heydenen, Turken en Barbaren zonden vervloeken: en zoodanige duisternissen stroijen in de Kerk, dat'er tot nog toe geen dikker uit de put des afgronds zijn voortgekomen.*

19. Ik zwijg dat ze meest vreemdelingen, ja uit vyandlyke Landen zijn, en die zy verdrukken willen, in tegendeel inboorlingen zijn: dat de Jesuiten alhier te lande een byzonderen Oversten hebben die hem tot Amsterdam onthoud: dat gemelde Overste veel grooter gezag voert over zijne onderhoorige Jesuiten als een Bisschop over zijne Clergie; dat de zelve Overste gewoon is jaerlijks de visites te doen van alle statien die de Jesuiten in Holland bezitten, der zelve boeken op te nemen, ende conquesten by yder statie gemaekt te ontfangen en na Brabant over te maken, zijnde

* In hun 2de schrift van den 1 April 1658 door agt Gedeputeerden onderzekt.

zijnde door dat middel overgroote schatten zedert zoo vele jaren herwaerts uit deze Landen vervoert.

20. Maer zou het niet tegen het belang van ons Vaderland zyn, dat zulke vrienden hun oogwit bereiken, en over een Gemeente van wel vijf hondert duizend zielen het Opperbewind zouden gaen voeren, daer deze meenigte beter bestierd wordende, en gehijk ze door den Aerts-Bisschop van Sebasten en zijne Clergie bestiert is, onder de gezonde Leden van de Republyk zal kunnen gerekent worden?

21. Uit het tot hier toe gezeide volgt, hoe zorgvuldig arbitree-lyke aenstellingen van Vikarissen, van Romens goed vinden alleen afhangende, behooren geweerd te worden. Zoo ze plaats grijpen, is 't met de welmeenende Clergie gedaen, en zijn de Jesuiten de meester.

22. Dat het Hof van Romen zulk een Regt over ons wil oefenen, is niet anders als een onredelyke geweldenarije. Aengezien het dit Regt over ons land noit van ouds gehad heeft, en ook over de naburige landen zig niet eens aenmatig, blijkt niet van waer het over ons dit regt zou verkregen hebben.

23. Dat ze ons vergelijken met Kerken door invasie der Heydenen en Mahometanen t'eenmael ten onder gebragt en in welke geen eige Clergie is overgebleven enz. zulks is t'eenmael ongerijmt.

24. Dat de Paus als Heeren Meester over alle geregtigheden van Kerken en Clergie, dezelve zou kunnen geven en wegnemen, inbinden en uitbreiden, alles naer zijn wel gevallen, zulks is nog veel ongerijmder.

25. Zy geven ook voor, dat onze Bisschoppen maer *Vicarii ad beneplacitum Pontificis* zouden zijn, ende dat men vervolgens ontrent hunne afstellinge en aenstellinge alles maer aen Romen moet laten. Dat zoude nog eenige schijn kunnen hebben, maer egter geen bestandigheid ofte waarheid, als aengewezen word in *Notis per Johannem Parrhasium* Pag. 13.

26. En dezen schijn zelf zouden haer' Edele Grootm: aen 't Hof van Romen kunnen benemen, indien haer Edelheden volgens haere wijsheid mogten goed vinden, liever een eigen Bisschop over haere Roomse Onderdaenen, als wel een Vicarius van den Paus te admitteren, ofte te verklaren, dat zy niet begeeren, dat onze Bis-

schoppen meer afhankelijk van den Roomschen Stoel zullen zijn als de Bisschoppen in andere Landen, alwaer zoodanige Vicarissen niet zouden gedooft worden.

27 Hier door zouden de voorgemelde Hovelingen in de uiterste verlegenheid raken: want zy zouden nimmermeer derven seggen, dat Romen regt heeft, om Vicarissen te stellen in plaatsen, dewelke van ouds Bisschoppen gehad hebben, en in de welke de huidige Souverein liever Bisschoppen als Vicarissen wil gedogen.

28 Dog alschoon haar Edede Grootm: in deze gedagten niet mogten vallen, haar Edelheden en 's Vaderlands veiligheid en belang vereischt (onder reverentie) geen t'eenemael arbitraire aenstellingen van Kerk voogden, het zy onder den naem van Bisschoppen, ofte onder die van Pauselijke Vicarissen, aen Romen met agterdeel der Clergie en tot voordeel der Jesuiten toe te laeten over een zoo talrijke gemeente, en bequaem om heilzame van de eerste, en quaede indrukzels en bevattingen van de laatste te ontfangen.

29 En wie zal niet belijden, dat een zoo gevaerlijk quaed met de uiterste zorg moet gestut worden? alschoon ook de middelen, ten dien einde van nooden, met eenige ongelegentheden en ongemak mogten verwoegt zijn, daerom zoudenze niet moeten worden afgewezzen, volgens den regel der voorzigtigheidt, datmen van twee quaeden, wanneer menze niet beide te zamen kan myden, het minste moet kiezen.

30 Wat nu deze middelen belangt, gemerkt de Aerts-bisschop van Sebaste voorziet, indien hy nu in weerwil van Romen het Ampt van Vicarius metter daet quam te exerceren, een excommunicatie, die zekerlijk zoude gevelt werden over zyn Perzoon en alle zoogestelijke als weereltse perfoonen van zijnen aenhang die de bevelen en resolutien van UEd: Groot Mog: als getrouwe onderdanen opvolgen, waer door ongehoorde disfordres en oneenigheden onder de gemeentens souden komen te ontslaen ('t gene hy oordeelt zijn pligt te wezen te prevenieeren) zoo toont hy hem uit-liefde tot de Vreede bereid tot een vrywillige afstand van zijn ampt, indien conform de heilzame sentimenten van UEd: Groot: Mog: uitgedrukt in 't voorschreve placcaet van dato 17 Aug. 1702. een derde konde werden verkregen: 't welke byaldien aen UEd: Groot: Mog: behaegelijk is, zoo zoude men kunnen treden tot een nieuwe voorstelling van drie

drie ofte vier Priesters, tegens welkers leven, handel ofte leere met geen schijn iets zal kunnen worden ingebracht.

31 Men zou zelfde yverigste, en bygevolg aen Romen de onaengenaemste kunnen voorbygaen.

32 Maer dewijl het zeker is, dat Rome, vermits het over de Cleresie zoekt absolut te heerschen, naer deze voorz. voorstellinge uit consideratie voor de Cleresie niet zal luisteren, ja waerschijnlijk op der zelve brieven niet eens zal antwoorden, is t'eenemael van nooden dat de zelve door de sterke hand van haer Edele Groot Mog: worden onderstut. Het welke zoo het haer Edele Groot Mog: mogt wel bevallen, op de navolgende wijze (onder reverentie) zoude kunnen geschieden.

33 De voorgemelde Overste der Jesuiten, benevens eenige van de principaelste Jesuiten zouden kunnen worden ontboden, en Haer Ed: Groot Mog: zouden met een hoogen toon kunnen verklaren, dat haer Ed: Groot Mog: by het Placcaet van den 17 Aug. 1702. blijvende, en in het toekomende willende blijven, geene geestelijke magt-oeffeninge over de Rooms Catholijken dezer landen oyt of oyt zullen dulden anders, als in conformite van 't voorz. Placcaet; dat haer Ed: Groot Mog: ook een spoedig einde van alle deze onrust begeeren, dat haer Ed: Groot Mog: ten dien einde de voorz. Jesuiten (als welkers Societeit de oorzaak is van alle dezen onrust) hebben ontboden; en zoude alsdan haerlieden wel scherpelijk kunnen worden belast, tot Rome, op zoodanige wijze als zy zullen te raeden werden, te wege te brengen, dat Sebastenus uiterlijk binnen de tijd van zes Maenden in zijn Ampt zal wezen herstelt, ofte wel dat in conformite van het voorz. placcaet een ander in zijne plaats zal wezen aengesteld: Ende om geene nieuwigheden te plegen, dat eenige perzoonen van onberispelijke leer en leven en aen den Staet aengenaem, zouden kunnen werden voorgesteld aen den Paus, om daer uit een electie te doen, gelijk voordeze meermaels is geschiet. Ende op dat de voorz. Jesuiten zouden kunnen zien dat het haer Ed: Groot Mog: teenemael ernst is, en zy lieden gedrongen mogen worden, om dat salutare werk tot een goed einde te brengen, zoo zouden haer Ed: Groot Mog: volgens haer Ed. gewoonelijke wijsheid, onder anderen aen haerlieden können voorhouden, dat indien haer Ed. Groot Mog. binnen de tijd van drie a vier maenden niet.

niet genoegzaam verzekert zullen zijn, dat deze zaake invoegen als voren sal worden getermineert, haer Ed: Groot: Mog: * als dan aen twee Jesuiten zullen ordonneeren na Rom en te gaen, om deze zaake met meerder ernst aen te zetten, met bedreiginge, datter ingevalle van langer zuckelinge, noch andere zullen volgen, 't welk met d'oude wetten dezer Landen genoegzaam overeenkomt.

34. Boven dien zouden UEd: Groot: Mog: door der zelve Envoÿe tot Keulen, aen den Nuntius aldaer nadrukkelijk het voorschreve sentiment van UEd: Groot: Mog: konnen laten voordragen, om door den zelve Nuntius by den Paus te worden bevordert.

35. Het voorschreve heilzame sentiment van UEd: Groot: Mog: zoude mede aen het Hof van Rom en konnen worden voorgehouden door den een of den anderen Rooms-Katholijken Vorst, als by voorbeeld den Bisschop van Munster, als zijnde onze nabuer, indien men in dien Bisschop daer toe eenige dispositie konde bespeuren,

36. Is het zaake de Jesuiten de gemelde zaek volgens het salutare oogwit van UEd: Groot: Mog: niet ten einde brengen, en dat het Hof van Rom en na geene voorstelling conform de sentimenten van UEd: Groot: Mog: wil luisteren, ist een zeeker en gewis teeken dat de Jesuiten geen einde zoeken van deze verwarringen. Wat zy lie den dan verdienen, wil men aen hooger en wijzer Oordeel laten.

37. Immers dit is zeeker, indien de Jesuiten een Kerk-voogd na haer zin krijgen ('t welk geschieden zal indien Rom en arbitrailik mag voortgaen) ofte wel indien zy den onrust door hun verwekt nog een geruimen tijd konnen uittrekken, dat het in beide de voorschreve gevallen t'eenemaal zal gedaen wezen met de oude en vroom e Hollandse Clergie, die de beveelen van UEd: Groot: Mog: tegen de arbitraire bevelen van het Hof van Rom en niet zoo veel yver in deze heeft opgevolgt: zullende als dan voor haer niet anders overig zijn, als Gods Oordeel te aenbidden, het ongeval van haere Kerk en Vaderland te beklagen, en haere zonden te bezugten waer door zy deze straffen verdient hebben.

* *Sie Graswinkel pag. 178 van het Boek, Oppermagt van haer Ed: Groot: Mog:*

E Y N D E.